

АНТИМОНОПОЛЬНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ

РЕКОМЕНДАЦІЇ

АДМІНІСТРАТИВНОЇ КОЛЕГІЇ ПІВНІЧНОГО МІЖОБЛАСНОГО ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВІДДІЛЕННЯ

«08» червня 2021 року

№ 60/15-рк/к

м. Київ

ФОП Орлюк В.Б.

вул. Польок, буд. 12, м. Обухів,
Київська обл., 08700

*Про запобігання порушення
законодавства про захист
економічної конкуренції*

Північним міжобласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України (попередня назва – Київське обласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України) (далі – Відділення) здійснюється розгляд справи № 895/33-р-02-06-15, розпочатої за ознаками вчинення комунальним підприємством «Міське господарство» (далі – КП «Міське господарство», Підприємство) порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50 та пунктом 1 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку послуг з поховання (складовими яких є послуги з копання могил), а саме у встановленні таких цін реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку, зокрема, у територіальних межах м. Обухів Київської області.

При цьому, у ході розгляду справи № 895/33-р-02-06-15 листами від 18.11.2016 б/н (вх. Відділення від 25.11.2016 № 01-11-3056) та від 05.10.2020 б/н (вх. Відділення від 09.10.2019 № 60-01/3827) фізична особа-підприємець Орлюк Віталій Борисович (далі – ФОП Орлюк Віталій Борисович) надав до Відділення інформацію та копії документів, за результатами аналізу яких Відділенням встановлено наступне.

ФОП Орлюк Віталій Борисович (08700, Київська обл., м. Обухів, вул. Польок, 12) здійснює надання ритуальних послуг у територіальних межах м. Обухів Київської області.

Як вбачається із відомостей, які містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, основними видами діяльності ФОП Орлюка Віталія Борисовича є організування поховань і надання суміжних послуг (основний) (код за КВЕД 96.03) та роздрібна торгівля іншими невживаними товарами в спеціалізованих магазинах.

Тобто, ФОП Орлюк Віталій Борисович є суб'єктом господарювання у розумінні статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції».

Відповідно до Методики визначення монопольного (домінуючого) становища суб'єктів господарювання на ринку, затвердженої розпорядженням Антимонопольного комітету України від 5 березня 2002 року № 49-р, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 1 квітня 2002 року за № 317/6605 (із змінами) (далі – Методика), Відділенням

здійснено дослідження становища ФОП Орлюка Віталія Борисовича на ринку послуг з поховання (складовими яких є послуги з копання могил) у м. Обухів київської області, з урахуванням пункту 2.2 Методики та відповідно до статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції», яким встановлено наступне.

У відповідності до пункту 3.1 Методики об'єктами аналізу щодо визначення монопольного (домінуючого) становища є: суб'єкт господарювання; група суб'єктів господарювання; конкретний товар (продукція, роботи, послуги), який(які) випускається(ються), постачається(ються), продається(ються), придбавається(ються) (використовується(ються), споживається(ються)) цим (цими) суб'єктом (суб'єктами) господарювання.

Тобто, **об'єктом** для визначення монопольного (домінуючого) становища є:

- ФОП Орлюк Віталій Борисович;
- послуги з поховання (складовими яких є послуги з копання могил) у м. Обухів Київської області..

У відповідності до пункту 4.4. Методики перелік товарів, щодо яких має визначатися монопольне (домінуюче) становище суб'єкта господарювання, складається з товарів (товарних груп), які обертаються в Україні чи на відповідній частині її території і які мають для продавців (постачальників, виробників), покупців (споживачів, користувачів) ознаки одного (подібного, аналогічного) товару (товарної групи).

Товаром у розумінні абзацу дванадцятого статті 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» та згідно з пунктом 4 Методики є послуги з поховання (складовими яких є послуги з копання могил).

Відповідно до пункту 5.1. Методики товарні межі ринку визначаються шляхом формування групи взаємозамінних товарів (товарних груп), у межах якої споживач за звичайних умов може легко перейти від споживання одного товару до споживання іншого.

За подібністю призначення та споживчих властивостей для вказаних послуг відсутні інші взаємозамінні послуги.

Однак, беручи до уваги незабезпеченість м. Обухів крематорієм, а також існування у певних категорій громадян релігійних переконань, пов'язаних з неприпустимістю застосування кремації, послуги з поховання (шляхом копання могили) не є взаємозамінними з послугами кремації, оскільки суперечать їх сутності.

Оскільки для замовників послуг з поховання (складовими яких є послуга з копання могил) за показниками взаємозамінності, подібності призначення, споживчих властивостей не існує взаємозамінних товарів, **товарними межами ринку** є послуги з поховання (складовими яких є послуга з копання могил).

Пунктом 1.3. Методики визначено, що споживач – юридична чи фізична особа, яка здійснює діяльність з придбання та використання товарів, послуг, робіт на відповідному товарному (товарних) ринку (ринках).

Споживачами зазначених послуг є фізичні та юридичні особи, що здійснюють замовлення послуг з поховання чи перепоховання померлих у межах м. Обухів Київської області.

Відповідно до пункту 6.1 Методики територіальні (географічні) межі ринку певного товару (товарної групи) визначається шляхом встановлення мінімальної території, за межами якої, з точки зору споживача, придбання товару є неможливим або недоцільним.

Відповідно до пункту 1.3. Методики територіальними межами ринку є територія зі сферою взаємовідносин купівлі-продажу товару (групи товарів), в межах якої споживач може задовольнити свій попит на певний товар, і яка може бути, як правило, територією держави, області, району, міста тощо або їхніми частинами.

Визначальним фактором при встановленні території надання вказаних послуг є обрання споживачами (родичами померлого) місця поховання. Характерною особливістю взаємодії попиту і пропозиції на ринку послуг з поховання (складовими яких є послуга з копання могил) є обмеженість можливостей переміщення попиту географічно, оскільки дані послуги в основному отримуються в населеному пункті, в якому людина проживала до настання смерті.

Отже, **територіальними межами** ринку послуг з поховання (складовими яких є послуги з копання могил) визначено територію м. Обухів Київської області.

Відповідно до пункту 7.1. Методики часові межі ринку визначаються як проміжок часу, протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.

Часовими межами ринку послуг з поховання (складовими яких є послуга з копання могил) визначено період з **31.12.2015** (дата укладення договору про надання ритуальних послуг з КП «Міське господарство») по **09.10.2020** (дата останньої відповіді ФОП Орлюка Віталія Борисовича), тобто проміжок часу, протягом якого відповідна сукупність товарно-грошових відносин між продавцями (постачальниками, виробниками) і споживачами утворює ринок товару із сталою структурою.

Пунктом 1.3. Методики визначено, що бар'єри вступу на ринок – обставини, що перешкоджають новим суб'єктам господарювання почати конкурувати на рівних із суб'єктами господарювання, що вже діють на певному товарному ринку.

Наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 19.11.2003 № 193 «Про затвердження нормативно-правових актів щодо реалізації Закону України «Про поховання та похоронну справу», зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 08.09.2004 за № 1110/9709, зокрема затверджено:

- Типове положення про ритуальну службу в Україні, зареєстроване в Міністерстві юстиції України 08.09.2004 за № 1110/9709 (далі – Типове положення);
 - Необхідний мінімальний перелік окремих видів ритуальних послуг, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 08.09.2004 за № 1111/9710 (далі – Необхідний мінімальний перелік);
 - Порядок утримання кладовищ та інших місць поховання, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 08.09.2004 за № 1113/9712 (далі – Порядок).
- До Необхідного мінімального переліку включено наступні послуги:
- оформлення договору-замовлення на організацію та проведення поховання;
 - оформлення свідоцтва про поховання;
 - **копання могили** (викопування могили ручним або механізованим способом, опускання труни з тілом померлого в могилу, закопування могили, формування намогильного насипу та одноразове прибирання території біля могили);
 - монтаж та демонтаж намогильної споруди при організації підпоховання в існуючу могилу;
 - кремація тіл померлих;
 - поховання та підпоховання урни з прахом померлих у колумбарну нішу, в існуючу могилу, у землю;
 - зберігання урн з прахом померлих у крематорії;
 - організація відправлення труни з тілом чи урни з прахом померлого за межі України;
 - запаювання оцинкованої труни;
 - заощення урни з прахом померлого в колумбарну нішу.

Згідно з частиною першою статті 10 Закону України «Про поховання та похорону службу» (далі – Закон) надання ритуальних послуг, передбачених Необхідним мінімальним переліком, здійснюється ритуальними службами або за договором суб'єктами господарювання інших форм власності. Вартість таких послуг встановлюється в порядку і в межах, встановлених законодавством, виконавчим органом сільської, селищної, міської ради.

Відповідно до пункту 8.1 Типового положення суб'єкт господарювання, що виявив бажання працювати на ринку надання ритуальних послуг, має подати до територіальної ритуальної служби відповідну заяву щодо укладення договору про надання ритуальних послуг та долучити до такої заяви засвідчені копії відповідних документів.

Виходячи із вищезазначеного, надання послуги з поховання (складовими яких є послуга з копання могил) може здійснюватися безпосередньо ритуальною службою або суб'єктами господарювання інших форм власності, які уклали договори з ритуальною

службою про надання цієї послуги. Тобто, суб'єкти господарювання мають право на надання ритуальних послуг, передбачених Необхідним мінімальним переліком, лише за наявності укладеного договору з ритуальною службою або сільською, селищною, міською радою про надання ритуальних послуг.

Отже, **бар'єрами вступу на ринок** надання послуг з поховання (складовими яких є послуга з копання могил) є необхідність укладення договору про надання ритуальних послуг з ритуальною службою або з сільською, селищною, міською радою.

У ході розгляду справи № 895/33-р-02-06-15 листами від 15.10.2019 №183 (вх. Відділення від 18.10.2019 № 60-01/3724) та від 12.06.2020 № 105 (вх. Відділення від 16.06.2020 № 60-01/2228) КП «Міське господарство» повідомило Відділенню, що з 2015 року Підприємство надавало послуги з видачі свідоцтва про поховання, оформлення договору замовлення на організацію та проведення поховання померлої особи та резервування земельної ділянки на кладовищі в майбутньому.

Листом від 21.11.2019 № 213 (вх. Відділення від 02.12.2019 №60-01/4263) КП «Міське господарство» повідомило, що уклало договір від 31.12.2015 № 26 про надання ритуальних послуг з ФОП Орлюком Віталієм Борисовичем (далі – Договір).

Листом від 12.06.2020 № 105 (вх. Відділення від 16.06.2020 № 60-01/2228) Підприємство зазначило, що станом на 12.06.2020 ФОП Орлюк Віталій Борисович є єдиним суб'єктом господарювання, з яким КП «Міське господарство» укладено договір про надання ритуальних послуг.

Листом від 05.10.2020 б/н (вх. Відділення від 09.10.2020 № 60-01/3827) ФОП Орлюк Віталій Борисович повідомив, що з 2016 року по дату отримання вимоги надавав такі послуги: а) організація поховань (копання могил під поховання, одноразове прибирання могили); б) виготовлення та продаж пам'ятників.

Отже, ФОП Орлюк Віталій Борисович є єдиним виконавцем послуг з копання могил під поховання у м. Обухів Київської області.

Відповідно до частини першої статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» суб'єкт господарювання займає монопольне (домінуюче) становище на ринку товару, якщо:

- на цьому ринку у нього немає жодного конкурента;
- не зазнає значної конкуренції внаслідок обмеженості можливостей доступу інших суб'єктів господарювання щодо закупівлі сировини, матеріалів та збуту товарів, наявності бар'єрів для доступу на ринок інших суб'єктів господарювання, наявності пільг чи інших обставин.

Отже, відповідно до абзацу другого частини першої статті 12 Закону України «Про захист економічної конкуренції» ФОП Орлюк Віталій Борисович є таким, що у період з 31.12.2015 по 09.10.2020 у територіальних межах м. Обухів Київської області займав монопольне (домінуюче) становище на ринку надання послуг з поховання (складовими яких є послуга з копання могил), як такий, що не мав на цьому ринку жодного конкурента.

Відповідно до пункту 1.3 Положення про порядок поховання та надання ритуальних послуг на території Обухівської міської ради, затвердженого рішенням Обухівської міської ради від 26.07.2012 №351-26-VI (у редакції рішення Обухівської міської ради від 25.05.2015 № 871-66-VI), організацію поховань померлих, надання передбачених необхідним мінімальним переліком окремих видів ритуальних послуг (оформлення договору-замовлення на організацію та проведення поховань; оформлення свідоцтва про поховання; копання могили (викопування могили ручним або механізованим способом, опускання трун з тілом померлого в могилу, закопування могили, формування намогильного насипу та одноразове прибирання території біля могили); монтаж та демонтаж намогильних споруд при організації під поховання в існуючу могилу) та ритуальних послуг не передбачених цим переліком, а також реалізацію предметів ритуальної належності у м. Обухів здійснює КП «Міське господарство».

Згідно з частини другої статті 28 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» до відання **виконавчих органів сільських, селищних, міських рад** належить встановлення в порядку і межах, визначених законом, тарифів на побутові, комунальні, транспортні та інші послуги.

Відповідно до статті 144 Конституції України органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території.

Відповідно до частин першої, другої та шостої статті 12 Закону особа, яка зобов'язалася поховати померлого, на підставі свідоцтва про смерть звертається згідно із статтею 8 Закону до сільського голови або ритуальної служби з приводу укладення відповідного договору-замовлення на організацію та проведення поховання. Ця особа має право вибирати виконавців послуг серед суб'єктів господарської діяльності, які уклали договори із сільським головою або ритуальною службою про надання цих послуг.

Ритуальні послуги надаються за плату згідно з договором-замовленням, крім випадків, передбачених законом.

Вартість послуг та предметів ритуальної належності визначається на принципах:

- доступності для кожного громадянина і рівності правових гарантій;
- визначення економічної обґрунтованості, планово-розрахункової собівартості та рентабельності при затвердженні ціни;
- відповідальності виконавчих органів сільських, селищних та міських рад та органів виконавчої влади за встановлені ними ціни;
- відкритості, доступності та прозорості структури ціни;
- оплати тільки тих послуг, що відповідають державним стандартам та нормативним документам.

Механізм формування вартості та економічно обґрунтованих тарифів (цін) на ритуальні послуги, предмети ритуальної належності для суб'єктів господарювання різних форм власності визначений Єдиною методикою визначення вартості надання громадянам необхідного мінімального переліку окремих видів ритуальних послуг, реалізації предметів ритуальної належності, затвердженою наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 19.11.2003 № 194, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 18.03.2004 за № 338/8937 (далі – Єдина методика).

Основною метою Єдиної методики є визначення механізму розрахунку вартості надання громадянам необхідного мінімального переліку окремих видів послуг, а також процедури реалізації предметів ритуальної належності (пункт 1.2 Єдиної методики).

Єдина методика поширюється **на суб'єктів господарювання**, що здійснюють діяльність у сфері надання ритуальних послуг **незалежно від форми власності** (пункт 1.3 Єдиної методики).

Формування вартості послуг надання громадянам необхідного мінімального переліку окремих видів ритуальних послуг, реалізації предметів ритуальної належності здійснюється з **урахуванням розрахунків обсягів надання ритуальних послуг та реалізації предметів ритуальної належності, планових витрат**, визначених на підставі державних, галузевих нормативів витрат матеріалів, техніко-економічних розрахунків та кошторисів, ставок податків і зборів (обов'язкових платежів) (пункт 2.1 Єдиної методики).

Також, згідно із пунктом 2.3. Єдиної методики планування витрат здійснюється нормативним методом. Розмір витрат за кожною статтею визначається на підставі державних та галузевих нормативів, а також відповідно до прийнятих на підприємстві норм використання палива, електроенергії, матеріалів, норм та розцінок з оплати праці, нормативів витрат на управління і обслуговування виробництва та інших норм витрат. Статті витрат, за якими неможливе їх об'єктивне нормування, плануються з урахуванням фактичних витрат за попередній рік, кошторисів цих витрат на плановий період або інших розрахунків.

Відповідно до пункту 10 Єдиної методики розрахунок тарифу (ціни) на ритуальні послуги та предмети ритуальної належності містить процедуру визначення планових

витрат даного підприємства за повною собівартістю на одиницю виготовлення товару або послуги, з урахуванням прибутку та податку на додану вартість, установленого чинним законодавством.

Отже, кожен виконавець послуг має розробити та подати для встановлення до відповідних органів місцевого самоврядування власні розрахунки тарифів на ритуальні послуги, які включено до Необхідного мінімального переліку окремих видів ритуальних послуг, затвердженого наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 19.11.2003 № 193, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 08.09.2004 за № 1111/9710, у відповідності до вимог чинного законодавства України.

При цьому, вступ на ринок надання ритуальних послуг, які включено до Необхідного мінімального переліку, адміністративно обмежений необхідністю укладання суб'єктами господарювання (які виявили бажання працювати на цьому ринку) відповідного договору із сільським головою або ритуальною службою.

Крім того, тарифи на вказані послуги мають бути встановлені відповідним органом місцевого самоврядування.

Листом від 15.04.2015 № 35 (вх. Відділення від 21.04.2015 № 01-11-859) КП «Міське господарство» повідомило, що рішенням виконавчого комітету Обухівської міської ради від 02.10.2012 № 1046 «Про затвердження вартості ритуальних послуг на території Обухівської міської ради» затверджено тарифи на ритуальні послуги, розраховані КП «Міське господарство» згідно з додатками, зокрема:

ТАРИФ

На копання могили у літній період

	Стаття витрат	Вартість, грн.
1	Заробітна плата	332,00
2	Нарахування на заробітну плату – 36,85%	122,34
3	Матеріальні витрати	35,00
4	Загальновиробничі витрати	19,92
5	Адміністративні витрати – 15%	76,39
6	Всього витрат	585,65
7	Рентабельність – 12%	70,28
8	Разом без ПДВ	655,93
9	ПДВ 20%	131,19
10	ЗАГАЛЬНА ВАРТІСТЬ	787,12

ТАРИФ

На копання могили у зимовий період

	Стаття витрат	Вартість, грн.
1	Заробітна плата	421,00

2	Нарахування на заробітну плату – 36,85%	155,14
3	Матеріальні витрати	35,00
4	Загальновиробничі витрати	25,26
5	Адміністративні витрати – 15%	95,46
6	Всього витрат	731,86
7	Рентабельність – 12%	87,82
8	Разом без ПДВ	819,68
9	ПДВ 20%	163,94
10	ЗАГАЛЬНА ВАРТІСТЬ	983,62

Листом від 18.11.2016 б/н (вх. Відділення від 25.10.2016 № 01-11-3056) ФОП Орлюк Віталій Борисович повідомив, що **використовує тарифи на копання могил затверджені рішенням виконавчого комітету Обухівської міської ради від 02.10.2012 № 1046.**

При цьому, слід зазначити, що підпунктом 3.2.1 Договору передбачено, що ФОП Орлюк Віталій Борисович зобов'язаний подати до Підприємства перелік ритуальних послуг, їх характеристики та **вартість**.

Отже, ФОП Орлюк Віталій Борисович мав **розробити власні тарифи та подати їх на затвердження до органу місцевого самоврядування.**

Разом з тим, застосування ФОП Орлюком Віталієм Борисовичем тарифів на послуги з копання могил в літній та зимовий період, які не були затверджені для цього суб'єкта господарювання органом, уповноваженим здійснювати встановлення таких тарифів, може призвести до ущемлення інтересів споживачів таких послуг, шляхом понесення ними додаткових неправомірних витрат. Наведені дії ФОП Орлюка Віталія Борисовича були б неможливими за умов існування значної конкуренції на відповідному ринку.

Відповідно до частини першої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку є дії чи бездіяльність суб'єкта господарювання, який займає монопольне (домінуюче) становище на ринку, що призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку.

Згідно з пунктом 1 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції» зловживанням монопольним (домінуючим) становищем на ринку, зокрема, визнається встановлення таких цін чи інших умов придбання або реалізації товару, які неможливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на ринку.

Враховуючи вищезазначене, дії ФОП Орлюка Віталія Борисовича, які полягають у застосуванні тарифів на послуги з копання могил в літній та зимовий період у межах м. Обухів Київської області, які не були затверджені для цього суб'єкта господарювання органом, уповноваженим здійснювати встановлення таких тарифів, можуть містити ознаки порушення, передбаченого пунктом 2 статті 50 та пунктом 1 частини другої статті 13 Закону України «Про захист економічної конкуренції», у вигляді зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку надання послуг з поховання (складовими яких є послуги з копання могил) у межах м. Обухів Київської області, а саме: використання таких цін реалізації товару, які не можливо було б встановити за умов існування значної конкуренції на цьому ринку.

При цьому, слід зазначити, що у Відділення відсутня інформація, що зазначені дії завдали збитків окремим особам чи суспільству та призвели до суттєвого обмеження чи спотворення конкуренції.

Враховуючи викладене, для забезпечення зменшення негативних наслідків, керуючись статтею 14 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», пунктом 3 Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України, затвердженого розпорядженням Антимонопольного комітету України від 23.02.2001 № 32-р та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 30.03.2001 за № 291/5482 (із змінами і доповненнями), з метою запобігання порушення законодавства про захист економічної конкуренції адміністративна колегія Північного міжобласного територіального відділення Антимонопольного комітету України надає такі обов'язкові для розгляду

РЕКОМЕНДАЦІЇ:

Фізичній особі-підприємцю Орлюку Віталію Борисовичу (08700, Київська обл., м. Обухів, вул. Польок, 12) вжити вичерпних заходів щодо розробки та подання для встановлення до відповідних органів місцевого самоврядування розрахунків тарифів на ритуальні послуги, які включено до Необхідного мінімального переліку окремих видів ритуальних послуг, затвердженого наказом Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства від 19.11.2003 № 193, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 08.09.2004 за № 1111/9710, у відповідності до вимог чинного законодавства України, про що проінформувати Відділення з наданням підтвердних документів.

Про результати розгляду рекомендацій необхідно письмово Північне міжобласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України **протягом 30 календарних днів з дня їх отримання**, з наданням підтвердних документів.

**Голова адміністративної колегії -
голова відділення**

О. Хмельницький